

در گفت‌وگوی «شرق» با عماد افروغ واکاوی شد

تحلیل اجتماعی اعتراض‌های اخیر

عماد افروغ

عماد افروغ در جریان گفت‌وگو

عماد افروغ در جریان گفت‌وگو

مشارکت سیاسی، مشارکت فرهنگی و مشارکت اقتصادی ... اینها مسائل ساختاری هستند. قطع نظر از هر اتفاق عینی که رخ بدهد، ما یک‌سری مشکلات ساختاری داریم. این هم یک نظریه غالب در تحلیل بسیاری از این رویدادهاست که ضعف‌ها و مشکلات ساختاری، ریشه بسیاری از آنهاست؛ یعنی اگر این مشکلات ساختاری در یک نظام سیاسی نباشد، این اتفاقات رخ نمی‌دهد. بنابراین مشکلات ساختاری، حداقل مبنای اشتراک این‌گونه اتفاقات است. حالا چه سال ۹۶، چه سال ۹۸ و چه ۱۴۰۱ باشد. با این حال من منکر تفاوت‌های این اعتراضات با سایر اعتراضات نیز نیستم.

یکی از مهم‌ترین تفاوت‌هایی که در اعتراضات امسال به چشم من آمد، این است که معترضان عمدتاً کسانی هستند که سابقه‌ای در قدرت رسمی کشور ندارند. آنها به دلیل شرایط سنی‌شان غالباً سابقه حضور در انقلاب ندارند یا به نحوی از انحا در آن رویداد و رویدادهای وابسته به آن مؤثر نبوده‌اند. همچنین سابقه حضور در قدرت رسمی را هم ندارند. درواقع با آن فعل و انفعالات انقلاب اسلامی و قدرت سیاسی در جمهوری اسلامی بیگانه هستند. این یکی از تفاوت‌هایی است که در این رویداد مشهود است.

ببینید وقتی با نسلی مواجه هستید که در انقلاب مؤثر بوده و حالا اپوزیسیون شده، فرصت برای بازکردن باب گفت‌وگو و نقد فراهم است؛ یعنی ما عطف به گذشته آنها در انقلاب می‌توانیم سؤالاتی مطرح کنیم و گفت‌وگو را با آنها شکل دهیم. ما الان با جماعتی روبه‌رو هستیم که نمی‌توانیم این سؤال را از آنها بپرسیم و آنها را به تامل و واکنش واداریم. یا

حتی از کارهای فعلی و حتی گذشته‌شان شرمندешان بکنیم. حالا ممکن است آنها تحت تأثیر محرک‌های بیرونی هم باشند. این یک واقعیت است که از بیرون هم تحریک‌هایی برای برهم‌زدن اوضاع می‌شود؛ چراکه ما یک کشور مستقل سیاسی هستیم و استقلال نیز هزینه دارد. بنابراین وقتی می‌دانیم مستقل بودن هزینه دارد، باید متوجه باشیم که در چه شرایطی قرار داریم و بحرانی بر بحران‌هایمان اضافه نکنیم. کشوری که تاوان استقلال خودش را می‌دهد، به حد کافی نیز مشکل دارد. چرا مدام مشکل بر مشکلات خودش اضافه کند؟ اتفاقا این می‌تواند برایش یک فرصت باشد برای انسجام داخلی و فرصتی باشد برای اینکه بتواند مسائل داخلی خودش را حل کند، نه اینکه مدام مشکل روی مشکل بیفزاید و بعد هم توجیه کند.

بنابراین چیزی که من می‌توانم درباره تفاوت این اعتراضات بگویم، چند نکته است؛ یکی تفاوت سنی معترضان است. دیگری فقدان حضور این گروه‌ها و مشارکت‌شان در انقلاب اسلامی و قدرت رسمی است. نکته دیگری که می‌توانم به آن اضافه کنم، فقدان لیدر، انسجام و ایدئولوژی در میان معترضان جدید است.

یعنی یک جماعت رهاشده‌ای هستند که درواقع حالا تحت تأثیر هر عواملی، چه داخلی و چه خارجی، اعتراض و ناراضیتهی خودشان را بروز می‌دهند. این ناراضیتهای، ناراضیتهای کاذبی نیست، بلکه ناراضیتهای ساختاری است. متأسفم که سال‌هاست به این مشکلات توجه و تنبه داده می‌شود، اما گوشی بدهکار نیست. درواقع اصلاً توجهی

♦ **آقای افروغ! با این ادعا که در سال ۱۴۰۱ با متفاوت‌ترین اعتراض در چند دهه اخیر مواجه هستیم، موافق هستید یا خیر؟**

هنوز زود است که بتوانیم قضاوت روشنی داشته باشیم؛ چراکه لازمه قضاوت درست، اطلاعات کافی از این رویداد است که در حال‌حاضر در اختیار نیست. من نمی‌دانم این اطلاعات روزی در اختیار ما قرار خواهد گرفت یا خیر؛ چراکه واقعیت این است که دسترسی به داده‌ها و اطلاعات لازمی که می‌تواند پایه تحلیل محققان باشد، در ایران چندان امکان‌پذیر نیست.

وقتی وقایع مشابه را در کشورهای دیگر مورد مذاقه و مطالعه قرار می‌دهیم، می‌بینیم محققان چقدر راحت به ریزترین و جزئی‌ترین اطلاعات دسترسی داشتند. با این‌همه امیدوارم که این اتفاق بیفتد و بتوان درباره این رویدادها هم تحقیقاتی انجام داد. بدانیم که وضعیت جنسیت، سن، شرایط طبقاتی، محل مسکونی و نوع بیش آنها چگونه است تا بتوان کمی جدی‌تر در این‌باره حرف زد. من که فعلاً چنین اطلاعی ندارم. فقط اجمالاً این‌گونه به نظر می‌رسد که نسل جوان و غالباً دهه ۸۰ به بعد هستند.

اما اینکه ما بیاسیم بگویم کاملاً متفاوت از اتفاقات سال‌های گذشته است، غلط است. این اشتباه فاحشی است که خیلی‌ها مرتکب می‌شوند. یک تفاوت‌هایی دارند و یک اشتراکاتی. من اشتراکات را می‌توانم برگردانم به اینکه ناراضیتهای مترکمی در این سال‌ها شکل گرفته، ناراضیتهای از گرانی، بی‌کاری، تورم، تحریم، فقدان امید به آینده، فقدان

♦ **جدول ۴۳۳۲ ♦ طرح: بیژن گورانی**

افقی:

۱- مهم‌ترین رود جاری در ترکمنستان-
زندگی‌نامه ۲- هوایما- عرق‌کردن- مجلس اعیان
۳- ذخیره- لطف و مهربانی- نان خردشده در آبگوشت ۴- یازده- لباس مردانه عربی- نیروی جاذبه ۵- نیستی- فیلمی ساخته نرگس آبیار با بازی الناز شاکردوست- متین ۶- آلبومی با آواز ایرج بسطامی- بی‌همتا- دسته و گروه ۷- مقام و منزلت- سوره هشتادوهشتم قرآن- آتش ۸- آخرین حد چیزی- سوراخ کوچک- سکوی شیرجه ۹- قومی ایرانی- چهره- دارای طراوت و تازگی ۱۰- شهری در آلمان- از تیم‌های فوتبال باشگاهی امارات- درجه کنار کاربواتور خودرو ۱۱- بتی در عصر جاهلی- شهر قوم لوط- دارای سطح ناصاف ۱۲- نام دیگر جنگ خندق- خواندن- خاک سرخ ۱۳- یا میخ و تخته سروکار دارد- ابزار ایجاد روزه روی میله- ناگوار ۱۴- خطاب غیرمؤدبانسه- مرغ افسانه‌ای- طول ۱۵- مفت و مجانی- ترک دنیا و عبادت برای آموزش گناهن

عمودی:

۱- دورتادور- مدرسه سنتی کودکان قدیم
۲- تنظیم فاصله بین دو چرخ جلو خودرو- سنگ‌تراش ۳- پسوند شباهت- نمک اسید استیک- جمع مزیت ۴- سلام- شترعربی- شهری در شهرستان رفسنجان ۵- راه شاعرانه- ابزار آراستن مو- از ملزومات ماهیگیری- حیوان وفادار ۶- دعایی در مقام امام زمان(عج)- مهربان- شرم ۷- بنایی مشهور در پاریس به یاد پیروزی‌های ناپلئون- شناگر

نمی‌کنند؛ یعنی انکار بر این پندار هستند که یا عاری از هرگونه اشکال هستند یا اگر به این اعتراضات و به این حرف‌ها توجه کنند، نوعی عقب‌نشینی به حساب می‌آید. کدام عقب‌نشینی؟ سیستمی که توجه به تغییر نداشته باشد، توجه به قدرت اجتماعی و قدرت مدنی و خواسته‌های آنها نداشته باشد، بنده چشم‌پسته به شما می‌گویم محکوم به شکست است. کشوری که منعطف نباشد، کشوری که نسبت به زمان و مکان مسدود باشد و نبض تپنده زمان در آن زده نشود، این کشور عاقبت خوشی ندارد. خب این گوش کجا باید بدهکار باشد؟ این گوش باید در قدرت رسمی بدهکار باشد.

تا کسی نقد می‌کند، بلافاصله می‌گویند خوبی‌ها را نمی‌بینید. ما اصلاً قصدمان این نیست که بخواییم خوبی‌ها را نادیده بگیریم. همه حرف‌ها که نباید تصنعی زده شود. الان ما در مقام نقد هستیم و اشکالات را می‌گوییم. اگر پرشی باشد، خوبی‌ها را هم می‌گوییم.

برخی از دوستان علوم انسانی طوری تحلیل می‌کنند که اصلاً انکار هیچ اتفاقی رخ نداده است! انکار هیچ‌کس به خیابان نریخته است. پنداری که پلیس هیچ قصور و تقصیری نداشته است. اتفاق مشابه همین داستان در کشورهای به‌اصطلاح پیشرفته رخ داده است؛ مثل آمریکا، انگلستان، فرانسه و حتی سوئد. در کشورهای دیگر هم مثل یونان و ترکیه و... . ببینید ملت چه واکنشی نشان دادند؟ مثلاً اگر اتفاق مشابهی در آمریکا یا در انگلستان رخ داده، خب بلافاصله می‌توانستند آنها هم تحلیل‌کنند که اصلاً تحت تحریکات بیرونی بوده‌اند. من که گفتم، تحریکات بیرونی را هم نادیده نمی‌گیرم؛ ولی داستان یک داستان ساختاری جامعه‌شناختی است. کسی که منطق جامعه‌شناختی داشته باشد، متوجه می‌شود که اگر درگذشت ناگهانی و غیرمترقبه‌ای رخ بدهد، آن هم زمانی که در اختیار پلیس بوده، به نحوی از انحا یک بازتاب عمومی ایجاد می‌شود. مثلاً در یونان یک جوان ۱۵ساله به دست پلیس (با یک تیر و حالا به هر طریقی) کشته می‌شود، متعاقب آن ۲۰۰ بانک و ۱۵۰ ماشین پلیس و... به آتش کشیده می‌شود. همین اتفاق در شهرهای مختلف آمریکا و در انگلستان هم رخ داده است. خب اینها را بروند بخوانند. حداقل کتاب «خشم شهری، شورش طردشدگان» را که جدیداً چاپ و ترجمه شده است، بخوانند. می‌خواهم عرض کنم که نباید بلافاصله فقط پای بیگانگان را وسط بکشیم. به نظر من درست نیست. من منکر دخالت بیگانگان نیستم. مگر می‌شود منکر بود و مگر می‌شود تحریکات خارجی را نادیده گرفت. من می‌گویم این تحریکات خارجی یک طرف ماجراست؛ اما ما نمی‌توانیم تمام مسائل و ضعف‌های خودمان را به سمت تحریکات خارجی فراقنی بکنیم. اتفاقاً چون ما دشمن بیرونی و خارجی داریم، نوع و شیوه مدیریت‌مان باید مردمی‌تر از این می‌بود. باید به بی‌کاری توجه می‌کردیم، باید به امیددادن به جوانان و نوجوانان‌مان بیشتر توجه کنیم (نه به شکل نظری، بلکه عملی). ما ضعف‌هایی داریم، ضعف‌های بزرگی هم داریم و یک اتفاق بزرگی هم مدام رخ می‌دهد و مدام تکرار می‌شود. این اشتراکش است و تفاوت‌هایی را هم من خدمتان عرض کردم.

♦ **یکی از تفاوت‌هایی که به نظر می‌رسد در این اعتراضات نسبت به سال‌های قبل دیده می‌شود، مساله در چارچوب نظام بودن یا خارج بودن از آن است. معترض سال ۸۸ به دنبال رئیس‌جمهور کردن کاندیدای مدنظر خود در**

چارچوب جمهوری اسلامی بود؛ اما معترضان فعلی علیه پوشش و حجابی اعتراض می‌کنند که یکی از مؤلفه‌های هویتی جمهوری اسلامی است.

گفتم قبلی‌ها سابقه انقلاب داشتند. سابقه قدرت رسمی داشتند. من ناظر به همین نکته شما بود که این را گفتم. ما می‌توانستیم به وسیله همین سابقه‌شان و به وسیله حضورشان سؤالاتی از اینها بپرسیم. اینها این سابقه را هم ندارند. اینجا نمی‌خواهم بگویم چه کسی تقصیرکار است و چه کسی تقصیرکار نیست. شکل کلی قضیه را ترسیم می‌کنم. ببینید با آنهایی که حتی در ۸۸ با سابقه سیاسی و

انقلابی اعتراضی مطرح کردند، چه برخوردی شد؟ آنها که دیگر بیگانه نبودند. ارتباط و اتصال محکمه‌پسندی هم به‌صورت جمعی و در سطح بزرگان واقعی این اتفاق به بیگانگان نداشتند. همان‌موقع هم خیلی‌ها که ادعای جامعه‌شناسی سیاسی داشتند و آن زمان فراوان هم شده بودند، گفتند یک انقلاب مخملی است. اما مخملی‌بودن یک شرایطی دارد؛ یعنی هم شرایط زمینه‌ای دارد، هم ساختاری و هم عاملیت. شرایط زمینه‌ای‌اش این است که کشور باید سابقه شبه‌توتالیترسیم داشته باشد. خب شما این را بپذیرید تا ما هم بپذیریم که انقلاب مخملی بوده است. واضح است که وقتی شما این را نمی‌پذیرید، ما هم نمی‌پذیریم که انقلاب مخملی بوده است. عامل دوم هم این است که به لحاظ ساختاری، عوامل اصلی این حرکت در سال ۸۸ یک رابطه مالی و فکری با مثلاً آمریکا داشته باشند. چند سال از ۸۸ گذشته؟ آیا تاکنون چنین چیزی اثبات شده است؟ بالاخره شما یک کیفرخواست تنظیم کردید و انگ‌ها و تهمت‌هایی زدید و بعد فقط انگشت گذاشتید روی طرف مقابل. بنده کسی را از خطا مبرا نمی‌کنم، اسماً می‌گویم باید هر دو طرف ماجرا را دید.

حالا و در وضعیت کنونی هم ما با این حادثه روبه‌رو هستیم. این یکی از تفاوت‌های بارز اتفاقات اخیر با گذشته است که نمی‌توانیم عطف به گذشته این معترضان سؤال بپرسیم؛ یعنی درواقع اینها عطف به کدام بند قانون اساسی، عطف به کدام نهاد مدنی، عطف به کدام حزب، عطف به کدام سابقه و به کدام سندیکا، قابل‌تحلیل، بررسی یا گفت‌وگو هستند؟ به همین دلیل ما الان می‌گوییم با یک آثارشیسم روبه‌رو هستیم. آثارشیسم رهاشده‌ای که فاقد ایدئولوژی است، فاقد مدیریت است و آثارشیسم به هر حال چیز خوبی نیست، مگر اینکه در نهایت اینها به یک انسجام تئوریک برسند، یک ایدئولوژی مشخص پیدا کنند و یک لیدر تعریف‌شده‌ای داشته باشند که بیایند بیاینه بدهند، خواسته‌های خودشان را مطرح کنند و تقاضای مذاکره کنند. ما الان این حالت را نداریم و با یک آشفتگی روبه‌رو هستیم. یک نکته عرض کنم؛ بعضاً دیده می‌شود کسانی به معترضان خط می‌دهند یا آنها را تحریک می‌کنند. متأسفانه بعضاً دیده می‌شود کسانی به اینها خط می‌دهند که در حد خط‌دهندگی نیستند. این‌هم یکی از ضعف‌های سیستم ماست. یک زمانی مثلاً رهبران جنبش‌های اعتراضی ما یا اعتراضات مدنی ما در چه قدوقواره‌ای (به لحاظ تحصیل، به لحاظ سابقه سیاسی و به لحاظ سابقه مبارزاتی) بودند و الان چه کسانی هستند! این برای ما خوب نیست. اگر اینها را دعوت بکنند، بیآورند در یک مناظره، ۱۰ دقیقه نمی‌توانند حرف سیاسی/جنبشی بزنند؛ چون در آن حد نیستند و آموزش ندیده‌اند. خب اینها می‌شوند هدایت‌کننده! و عرض کردم به‌طور غیرمستقیم و غیررسمی. اینها برای نظام هم خوب نیست. می‌گویند یک نظام را از طریق منتقدان و مخالفان هم ارزیابی کنید. خب یعنی منتقدان و حالا معترضان در چه حدی هستند... حالا آنهایی که به‌اصطلاح می‌توانیم به نحوی از انحا به‌عنوان یک هدایتگر از آنها یاد کنیم، حد تئوریک قابل‌قبولی ندارند. این برای نظام چیز خوبی نیست.

اما نکته‌ای هم مشخصاً درباره بخش آخر پرسش شما علاوه بر نکاتی که تاکنون گفتم بگویم؛ اینکه اولاً خواسته معترضان اصلاً رفع حجاب نیست. ممکن است با نحوه برخورد متولیان به‌ویژه کشت

ارشاد مخالفت جدی داشته باشند اما خواسته آنها رفع حجاب نیست. این غالباً بهره‌برداری بخشی از گروه‌ها به‌ویژه فمینیست‌هاست. ثانیاً نباید هویت انقلاب اسلامی را صرفاً و مؤکداً با حجاب گره زد. حجاب بخش نامدین لایه‌های زیرین است که اهمیتی به‌مراتب مبنایی‌تر دارد. لایه‌های ناظر بر جهان‌بینی، باورها، آزادی، عدالت و اخلاق و رشد و بالندگی انسان که البته حجاب ظاهری و عفت باطنی بخش لاینفکی از دلالت‌های این لایه‌های زیرین به‌ویژه در جوامع اسلامی است.

ادامه در صفحه ۱۰

۱	۷	۴			
		۱			۵
۲		۷	۲		
	۴	۸	۹		
		۳	۱	۷	۸
			۶	۹	۷
			۸	۶	
			۲	۱	
					۳

		۱	۷	۹					
			۹	۸	۳				۴
	۱		۲	۹					۷
		۹		۲					۴
		۶		۱	۳				۹
				۳	۷				۸
				۴					
				۵	۱				
		۴	۵	۸	۶				

♦ **سودوکو سخت ۳۳۲۸**

زمان پیشنهادی: ۴۰ دقیقه

قانون‌های حل جدول سودوکو:

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.

۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

♦ **سودوکو ساده ۳۳۲۸**

زمان پیشنهادی: ۲۰ دقیقه

سودوکو

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

۹	۳	۲	۱	۳	۸	۵	۶	۷	
۷	۳	۸	۴	۵	۶	۷	۹	۱	
۱	۶	۵	۹	۷	۲	۳	۸	۴	
۴	۷	۶	۸	۱	۳	۹	۵	۲	
۵	۱	۹	۲	۷	۳	۴	۵	۶	
۸	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	
۲	۹	۱	۷	۸	۵	۶	۳	۴	
۳	۸	۴	۲	۶	۹	۷	۱	۵	
۶	۵	۷	۳	۴	۱	۸	۲	۹	

۹	۷	۱	۲	۶	۳	۴	۸		
۳	۲	۱	۸	۵	۴	۶	۷	۹	
۸	۶	۳	۹	۷	۲	۵	۱		
۱	۸	۳	۵	۷	۲	۹	۱	۶	
۴	۳	۷	۹	۸	۳	۱	۲	۵	
۲	۵	۹	۶	۴	۱	۷	۸	۳	
۷	۱	۸	۶	۹	۵	۳	۲	۱	
۲	۹	۶	۳	۵	۱	۸	۷		
۵	۳	۲	۷	۱	۸	۹	۶		

♦ **حل جدول ۴۳۳۱**

۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۱	۵	۸	۳	۱	۲	۴	۶	۷	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹
۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱
۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲
۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳
۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴
۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵
۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶
۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷
۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸
۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹